

Отже природне право людини на життя, є абсолютним за своїм походженням, але законодавство встановлює цілу низку обмежень, які встановлюють межі захисту цього права. Правові основи позбавлення права на життя є необхідною складовою правового регулювання цього права і важливим засобом правового впливу на поведінку громадян. У зв'язку з можливістю позбавлення життя право на життя повинно ще більше гарантуватися і захищатися. Правове регулювання і захист прав і свобод людини, як на міжнародному рівні, так і на рівні внутрішньодержавного права, в сучасних умовах, набуває особливого значення. Тому слід прагнути до відповідності положень внутрішньодержавного права у сфері прав людини міжнародним стандартам. Міжнародні стандарти у сфері захисту прав людини, які розглядаються міжнародним співтовариством як загальнообов'язкових принципів і норм міжнародного права.

Головним у вирішенні питання про захист права людини на життя є розширення сфери відповідальності держави за видання законів, недостатньо чітко регламентують право на життя, а також органів державної влади та їх посадових осіб – за незаконні дії (або бездіяльності) у сфері реалізації нормативно-правових актів, що стосуються реалізації права на життя. Висока правова культура протидіє прагненню держави стати вище права і закону. Це є одна з найважливіших гарантій прав та інтересів людей.

Список використаних джерел

4. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. // Верховна Рада України; Конституція, (відомості Верховної Ради України (ВВР)), 1996, № 30, ст. 141); {Текст Конституції України відповідає тексту, що існував до внесення змін Законом «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-iv від 08.12.2004}; – Тлумачення від 25.01.2012, підстава v003p710-12. – Режим доступу: – <http://zakon2.rada.gov.ua>.
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-IV//Відомості Верховної Ради України (ВВР). Електронний ресурс. – Режим доступу: – <http://zakon5.rada.gov.ua>.
6. Про захист прав людини і основоположних свобод. КОНВЕНЦІЯ. – Електронний ресурс. – Режим доступу: – <http://zakon5.rada.gov.ua>.
7. Методичні рекомендації для центральних органів виконавчої влади щодо застосування в законотворчій діяльності Конвенції про захист прав і основних свобод людини Електронний ресурс. – Режим доступу: – <http://zakon3.rada.gov.ua>.

УДК 342.734.351.84

ЗДІЙСНЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Ткаченко Л.Г.

(старший викладач кафедри цивільного права та процесу Національного університету
ДПС України)

Анотація. Дана стаття розглядає правові основи визначення реалізації права громадян України на соціальне обслуговування. Висвітлені права людини, як основоположне соціальне підґрунтя, яке покликане визначити високий правовий статус індивіда, автономної особистості, яка не поступається становищу держави, як носію влади.

Ключові слова. Права громадян, соціальне обслуговування, соціальне забезпечення громадян України.

Аннотация. В статье рассматриваются правовые основы определения реализации права граждан Украины на социальное обслуживание. Права человека освещаются как основополагающая социальная подоплека, которая призвана определить высокий правовой статус индивида, автономной личности, которая не уступает положению государства, как носителю власти.

Ключевые слова. Права граждан, социальное обслуживание, социальное обеспечение граждан Украины.

Summary. The article examines the legal framework determining the right of citizens of Ukraine to social services. Human Rights highlighted as a fundamental social dimension, which is designed to identify high legal status of the individual, autonomous individual who is not inferior to position the state as power holders.

Key words. The rights of citizens, social services, social welfare of citizens of Ukraine.

Постановка проблеми. Важливе місце у забезпеченні права людини на соціальний захист, беззаперечно займає право на соціальне обслуговування. Реалізація цього права покликана забезпечити гідний рівень життя людини. Аналізуючи національне законодавство можна стверджувати, що словосполучення «право на соціальне обслуговування» прямо не використовується у нормативно-правових актах.

На думку вченого М.Л. Захарова, право на соціальне обслуговування є суттєвим доповненням до матеріального забезпечення, але не може його замінити [3, с. 311].

Мета статті полягає у тому, щоб на основі положень нормативно-правових актів, які регулюють правовідносини у сфері соціального обслуговування, на підставі теоретичних положень вітчизняної та зарубіжної правової науки, а також власних наукових переконань виявити прогалини в механізмі правового регулювання щодо соціального обслуговування громадян та запропонувати зміни та доповнення до діючого законодавства.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю вирішення проблем у сфері реалізації права громадян на соціальне обслуговування та конкретизацією нормативних положень, що потребують зміни задля покращення життєво важливих. Ст. 46 Конституції України забезпечує громадянам право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [1, с.12]. Зміст і спрямованість діяльності держави визначають права і свободи людини та їх гарантії. Держава несе відповідальність перед людиною за свою діяльність, її головним обов'язком є забезпечення прав і свобод людини.

Отже, правом на соціальне обслуговування слід вважати соціальне право, оскільки воно є складовою такого важливого права, як право на соціальний захист. Характерною ознакою соціальних прав є те, що для їх реалізації необхідна активна діяльність держави щодо створення необхідних організаційно-правових і фінансових механізмів. Рівень, зміст та якість забезпечення права на соціальне обслуговування відображає рівень розвитку конкретної держави і суспільства та їх здатність забезпечити гідний рівень життя та соціальну захищеність особи [2, с. 450].

Складні життєві обставини, в яких перебувають особи надають їм право на соціальне обслуговування. Відповідно до законодавства, ці обставини об'єктивно порушують повноцінне життя особи і їхні наслідки вона не може вирішити самотійно. Негативні обставини, через які особи потрапляють у складні життєві умови, невпинно збільшуються і тому сучасне законодавство не встигає їх врегулювати.

Також слід зазначити, що суб'єктивне право на соціальне обслуговування, як складова частина права на соціальне забезпечення, реалізується за допомогою загальнообов'язкового державного соціального страхування за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ, і організацій, бюджетних та інших джерел соціального забезпечення [4, с. 44], гарантується створенням мережі державних, комунальних і приватних закладів для догляду за непрацездатними особами. Неефективна система фінансування соціального обслуговування обмежує суб'єктивне право громадян на соціальне обслуговування.

Закону України «Про соціальні послуги» гарантує фінансування соціальних послуг за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, спеціальних фондів, коштів підприємств, установ та організацій, плати за соціальні послуги, коштів благодійної допомоги (пожертвувань), коштів одержувачів соціальних послуг та інших джерел, передбачених законодавством. Місцевими бюджетами плануються кошти, необхідні для фінансування соціальних послуг. Державні та місцеві бюджети планують кошти для фінансування цільових програм з надання соціальних послуг. Територіальних програм розвитку соціальних послуг фінансуються за рахунок виділених місцевому бюджету цільових субвенцій або шляхом кооперування коштів місцевих бюджетів на реалізацію спільних проектів.

Державний сектор включає державні і комунальні соціальні служби. Він відіграє найбільш важливу роль у системі соціального обслуговування, тому що значну частину соціальних послуг громадяни одержують саме в ньому. Даний сектор формує своєрідну "мережу соціальної безпеки", тому що здійснює ті види соціального обслуговування, які не привертають увагу інших секторів через, наприклад, їх неприбутковість або необхідність вкладення значних фінансових і людських ресурсів.

Соціальне обслуговування здійснюється шляхом надання наступних соціальних послуг:

- а) за місцем проживання особи (вдома);
- б) у стаціонарних інтернатних установах і закладах;
- в) у реабілітаційних установах і закладах;
- г) в установах і закладах денного перебування;
- д) в установах і закладах тимчасового або постійного перебування;
- е) у територіальних центрах соціального обслуговування;
- є) в інших закладах соціальної підтримки (догляду) [5, с.129].

Соціальні послуги здійснюються соціальними працівниками, інші фахівці, соціальні робітники. Центральні органи виконавчої влади визначають кваліфікаційні вимоги до соціальних працівників, інших фахівців, які надають соціальні послуги, порядок їх атестації Підвищення кваліфікації соціальних працівників, інших фахівців проводять навчальні заклади (у тому числі заклади післядипломної освіти), що мають відповідну ліцензію, видану в установленому порядку. До підвищення кваліфікації соціальних працівників зазначені заклади можуть залучати громадські організації, їх підприємства, установи та організації, які мають досвід роботи з відповідними категоріями осіб та соціальними групами.

Особи, які надають соціальні послуги, зобов'язані:

- сумлінно виконувати свої професійні чи договірні обов'язки;
- керуватися у своїй діяльності основними принципами надання соціальних послуг;
- поважати гідність клієнтів;
- не допускати негуманних і дискримінаційних дій щодо клієнтів;
- надавати клієнтам повну інформацію про обсяг і види соціальних послуг, які їм пропонуються, а також стандарти соціальних послуг;
- забезпечувати конфіденційність інформації, отриманої в процесі виконання своїх обов'язків, а також інформації, яка може бути використана проти чи на шкоду клієнта .

В порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України соціальні послуги, які надаються на безоплатній основі згідно державних гарантій, включаються до планів державного соціального замовлення. Надання соціальних послуг за бюджетні кошти на замовлення органів влади відбувається на підставі договору між відповідним розпорядником бюджетних коштів та суб'єктом, який надає соціальні послуги. У договорі визначається обов'язковий зміст, обсяг, порядок та умови надання послуг, порядок контролю та обсяг фінансування даних послуг.

Кабінетом Міністрів України встановлює порядок розробки і затвердження механізму моніторингу та оцінки дотримання стандартів соціальних послуг суб'єктами, які надають соціальні послуги.

Соціальні працівники надають наступні соціальні послуги:

- соціально-побутові послуги – забезпечення продуктами харчування, транспортними послугами, засобами малої механізації, здійснення соціально-побутового патронажу, виклик лікаря, придбання та доставка медикаментів тощо [8, с. 210];
- психологічні послуги – надання консультацій з питань психічного здоров'я та поліпшення взаємин з оточуючим соціальним середовищем, застосування психодіагностики, спрямованої на вивчення соціально-психологічних характеристик особистості, з метою її психологічної корекції або психологічної реабілітації, надання методичних порад;

- соціально-медичні послуги – консультації щодо запобігання виникненню і розвитку можливих органічних розладів особи, збереження, підтримка та охорона її здоров'я, здійснення профілактичних, лікувально-оздоровчих заходів;

- соціально-економічні послуги – задоволення матеріальних інтересів і потреб осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, що реалізуються у формі надання натуральної чи грошової допомоги, а також допомоги у вигляді одноразових компенсацій;

- юридичні послуги – надання консультацій з питань чинного законодавства, здійснення захисту прав та інтересів осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, сприяння застосуванню державного примусу та реалізації юридичної відповідальності осіб, що вдаються до протиправних дій щодо цієї особи (оформлення правових документів, адвокатська допомога, захист прав та інтересів особи тощо);

- послуги з працевлаштування – пошук роботи, сприяння у працевлаштуванні та соціальне супроводження працевлаштованої особи;

- послуги з професійної реабілітації осіб з обмеженими фізичними можливостями – комплекс медичних, психологічних, інформаційних заходів, спрямованих на створення сприятливих умов для реалізації права на професійну орієнтацію та підготовку, освіти, зайнятість;

- інформаційні послуги – надання інформації, необхідної для вирішення складної життєвої ситуації (довідкові послуги); розповсюдження просвітницьких та культурно-освітніх знань (просвітницькі послуги);

- поширення об'єктивної інформації про споживчі властивості та види соціальних послуг;

- інші соціальні послуги.

Право на соціальне обслуговування, як суб'єктивне право людини, може розумітися, як право на отримання окремих видів соціальних послуг, так і їх комплексу [7, с. 111]. Особливу увагу реалізації особою права на соціальне обслуговування заслуговують і інші права осіб, які виникають при його здійсненні. Зокрема, під час одержання соціальних послуг, громадяни наділяються правом на:

1) поважливе і гуманне ставлення з боку суб'єктів, що надають соціальні послуги [10, с. 38];

2) вибір установи та закладу, а також форми соціального обслуговування;

3) інформацію щодо своїх прав, обов'язків та умов надання соціальних послуг;

4) згоду на соціальні послуги;

5) відмову від соціальних послуг;

6) конфіденційність інформації особистого характеру, що стала відомою суб'єкту, який надає соціальні послуги;

7) захист своїх прав і законних інтересів, у тому числі у судовому порядку [5, с. 156].

Основним недоліком сучасного законодавства України в сфері соціального обслуговування є відсутність базового, комплексного нормативно-правового акта, який би визначав основоположні засади, поняття та зміст права громадян на соціальне обслуговування [6, с. 64]. Законодавча база держави Україна містить ряд нормативно-правових актів, які регламентують окремі питання соціального обслуговування. До них відносяться насамперед Закони України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку», «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Дані закони визначають загальні положення права осіб, які потребують соціального забезпечення, а саме надання їм певних послуг, а більш конкретні норми містять лиш деякі підзаконні нормативно-правові акти.

На сьогоднішній день правове регулювання реалізації права на соціальне обслуговування не відповідає впорядкованої відповідним чином законодавчої системи,

яка б чітко окреслила систему соціального обслуговування [2, с. 302]. Норми, що в тій чи іншій мірі регулюють право на соціальне обслуговування містяться в різноманітних законодавчих та підзаконних нормативно-правових актах. Прийняття Закону України «Про соціальні послуги», стало ключовим моментом у врегулюванні важливих механізмів надання як державної так і суспільної підтримки особам, які її потребують. Однак дана система є далеко не відповідною вимогам сьогодення та потребує серйозного удосконалення потребуючою кардинального реформування, а також прийняття базового, комплексного нормативно-правового акта, який би визначав основні положення, поняття та зміст права громадян на соціальне обслуговування [8].

Висновки. Вищезазначена проблематика відображена у наукових дослідженнях та чинному законодавстві у вивченні та реалізації права на соціальне обслуговування окремих верств населення, які перебувають у складних життєвих обставинах приводить до висновку, що право на соціальне обслуговування є конституційним правом та важливою складовою права людини на соціальний захист. Разом з тим забезпечення цього права потребує державної законодавчої, координуючої та іншої діяльності, що забезпечить реалізацію цього права.

Для подолання цих проблем необхідно внести зміни в управління системою соціального обслуговування, у структуру соціального обслуговування, а також у діяльність самих соціальних служб.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30., 50 с.
2. Алексеев С.С. Восхождение к праву. Поиски и решения / С.С. Алексеев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: НОРМА, 2002. – 608 с.
3. Захаров М.Л. Право социального обеспечения России: Учебник / М.Л. Захаров, Э.Г. Тучкова. – М.: Изд-во БЕК, 2001. – 576 с.
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами зумовленими похованням: Закон України від 18.01.2001 р. – Відомості Верховної Ради України. – 2001. – №14. – ст. 71.
5. Рудкевич І.В. Чинники впливу на розвиток соціального захисту населення на рівні держави / І.В.Рудкевич // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Управління». Випуск 2/2010. – 2010. – № 2. – С. 129 – 133.
6. Соціальна робота в Україні: перші кроки / Під ред. В. Полтавця. – К.: Видавничий дім "KM Academia", 2000. – 236 с.
7. Спікер П. Соціальна політика: теми та підходи. – К.: Фенікс, 2000.- 383с.
- 8.КопайгораІ.Д.,С.І.Кожушко Право громадян на соціальне обслуговування.
http://knu.edu.ua/Files/filos_stat/08.pdf
9. Сташків Б. І. теорія прав соціального забезпечення : навч. посіб. к.:Знання, 2005. – 405 с.
10. Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 р. – Відомості Верховної Ради України. – 2003 – № 45 – ст.358

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В КОНТЕКСТІ РОЗБУДОВИ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Ференс О.

(головний консультант відділу теорії та практики законотворчої діяльності Інституту законодавства Верховної Ради України)

Анотація. У статті аналізується питання впливу рівня правової культури законодавців, інших учасників законотворчого процесу на ефективність розбудови правової держави в Україні.

Ключові слова: *правова культура, правосвідомість, правова освіта, правова держава.*

Аннотация. В статье анализируется вопрос влияния уровня правовой культуры законодателей, других участников законотворческого процесса на эффективность строительства правового государства в Украине.

Ключевые слова: *правовая культура, правосознание, правовое образование, правовое государство.*

Ferens O. Some aspects of the legal culture in the context of legal state development.